

Polcra való

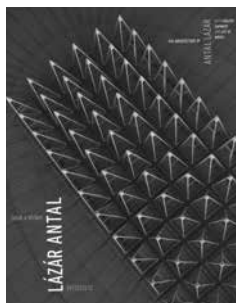
– főszerkesztői könyvajánlók –

Hangulatosabb és érdekesebb művel nem indulhatott volna újra a *Tények és tanúk* sorozat. Réz Pál memoárjának pikantériája, hogy egész életében a Szépirodalmi Könyvkiadó lektora volt, vagyis éppen a visszaemlékezését meg-

jelentető Magvető ellenpólusát erősítette, tehát a magyar irodalmi életre vonatkozó emlékei az előbbi intézményhez kötődő írókra és költőkre vonatkoznak. A könyv alapvetően az 1992-ben készített életút-interjú leírt és fotókkal illusztrált változata, két rövid beszélgetéssel bővítve, 2000-ból és 2015-ből. A nézőpontváltások plasztikusak. Réz 85 éves volt a kötet megjelenésekor, ma már nem él. A cím – amellet, hogy az összetört üvegek a német megszálláshoz kapcsolódó valós gyermekkori történetet idéznek – átvitt értelemben is felfogható, amennyiben pezsgés-ként értelmezzük: némasági fogadalmat téve ugyanis nem lehetett mások műveit sajtó alá rendezni, a Révai- és Aczél-korszak irodalompolitikáját kiszolgáltatni, egyben kijátszani. Közben végigvonul előttünk az egész kortárs magyar líra, epika és dráma. Nemcsak Réz szemléletét, de a 20. század teljes második felének miliójét jellemzik Vas István szavai: „Mert szebben éltünk, mi tegnapiak, mint ahogy lehetett.”

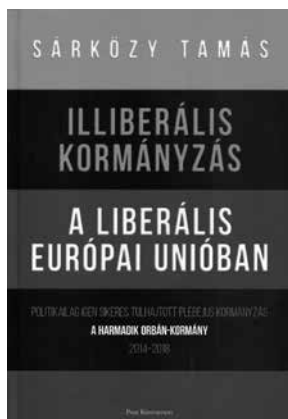
Réz Pál: Bokáig pezsgőben (hangos memoár). A beszélgetőtárs: Parti Nagy Lajos. Magvető Kiadó, Budapest, 2015. 370 o. ISBN 978-963-14-3283-1

Ha építészről akarsz írni, ne sajnáld a papírt. Ennek a könyvnek a terjedelme ugyanis közel 350 oldal, mérete 28x24 cm, súlya több mint másfél kiló, bolti ára 15000 Ft. Lázár

Antal Kossuth-díjas építész életműve – elemzésekkel, tervekkel, rajzokkal, fényképekkel, leírásokkal – papíron ennyit kóstál. Valóságos értéke azonban – már ami a hazai építészeti örökséghez és építészmérnök-képzéshez való hozzájárulását jelenti – szinte felbecsülhetetlen. A katalógus szerint 169 épületet, illetve épületkomplexumot tervezett, nem mellesleg mintegy húsz évig vezette a BME Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszékét, s közben építészkarri dékán is volt. Megvalósult művei közül a legismertebbek Budapesten a Domus Áruház (átadás: 1974), a rákospalotai Hulladékhasznosító Mű (1981, bővítés: 2003), a Siemens Irodaház (2000), a Népligeti autóbusz pályaudvar (2002), a Táncművészeti Egyetem zuglói (2002), a Corvinus Egyetem ferencvárosi (2007) és a Műegyetem lágymányosi (2008) új campusai, az MTA Természettudományi Kutatóközpont (2013), valamint a Tüskecsarnok Sportcentrum (1994–1997, 2013–2014). Közös bennük a funkció és az esztétikum egysége.

Jelek a térben. Lázár Antal építésze. Írta és szerkesztette: N. Kósa Judit – Mártonffy Melinda – Hübner Teodóra. Corvina Kiadó, Budapest, 2019. 332 o. ISBN 978-963-13-6537-5

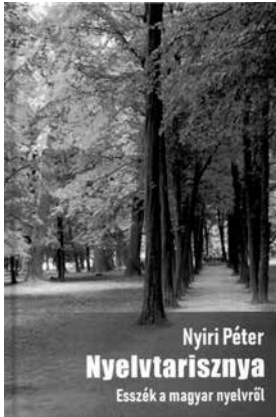
A szerzőnél megszokhattuk a plasztikus könyvcímeket. Mind 2012-es *Magyarország kormányzása 1978–2012* című kötetének alcíme (*A szofti diktatúra kormányzásától az újkapitalista konfliktusos demokrácia kormányzásán át a fülkeforradalom vezérdemokráciájának kormányzásáig*), mind 2014-es munkájának címe (*Kétharmados túlzáskormányzás, avagy gólerős csatár a mély talajú pályán*) önmagáért beszél. Sárközy mégis azt vallja: „lehetséges a pártatlanságra, az objektivitásra törekvő elemzés a kormányzás területén”. Vállaltan „középről” tekinti át a tárgyalat periódust, a megértéshez szükséges előzmények ismertetésével. Eközben szintetizálja az elmúlt évtizedek politológiai kutatási eredményeit. Fogalomkészletét mindkét oldalról meríti, értékítéletei, helyzetelemzései, különösen a politikai-gazdasági-társadalmi összefüggések megértetése bravúros. Körültekintően és főleg szellemesen fogalmaz, stílusában olvasható, mondanivalójához konkrét példákat idéz, nem fél a minősítésektől, inkább megértető, mint elítélő. Megpróbáltam menet közben letenni: csak a végén sikerült.

Sárközy Tamás: Illiberális kormányzás a liberális Európai Unióban. Politikailag igen sikeres túlhajtott plebejus kormányzás. A harmadik Orbán-kormány 2014–2018. Park Könyvkiadó, Budapest, 2019. 432 o. ISBN 978-963-355-440-1

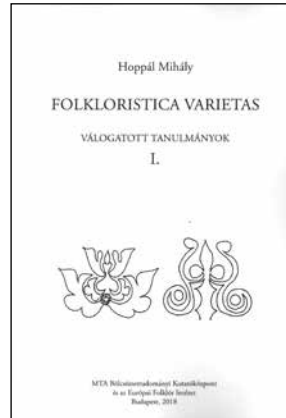
Jószerevel Buzinkay Géza az egyetlen, átfogó igényű sajtótörténészünk. Nevét már az 1979-ben nagy reménységgel indult *A magyar sajtó története* című akadémiai szintézis szerzői között megtaláljuk. Az 1979-ben megjelent I. és az 1985-ben kiadott II/1–2. kötet az akkor elfogadott 1705-ös kezdő dátumtól (*Mercurius Hungaricus*) csak 1892-ig jutott el, így a sorozat torzó maradt. Buzinkay a kilencvenes évek óta teszi közvé sajtótörténeti áttekintéseit és antológiáit. A kötet közvetlen előzményei a kétezres évek elejére nyúlnak vissza, amikor Kócsy Györggyel és Murányi Gáborral szövetkezve publikált magyar sajtótörténetet. S most itt az egyszerűs mű. A szerző szerint a sajtó informál, véleményt formál és szórakoztat, amelyet rögzítés, sokszorosítás és terjesztés útján juttat el az olvasókhoz. Nem valamiféle irodalomtörténetet olvasunk tehát, az említett folyamat minden eleme hangsúlyos, s a kötetben mindegyikről szó esik: újságírók, kiadók, cenzúra, nyomás, terjesztés, lapfajták, műfajok, közönség. Az elemzés kronologikusan, politika- és társadalomtörténeti kontextusban halad. Ez a témakör első olyan összefoglalása, amelyben a határon túli magyar sajtó is helyet kapott.

Buzinkay Géza: A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 552 o. ISBN 978-963-295-597-1

A tarisznya szemléletes kifejezés. Fontosságot sugall. Ami benne van, az végszükség esetén is használható. Ugyanígy visszük magunkkal az anyanyelvet, állandó útravalóul. Állandóként, de nem változatlanul. Jól illusztrálja ezt a – meglepetésre – komplett mesét tartalmazó szerzői előszó, amelynek szavai között jó néhány *dólt* betűkkel szerepel. Először hangsúlyokra gyanakszunk, de rájövünk, hogy ebben nincs logika. Aztán összefüggéseket keresünk, de szófaji és tartalmi szempontból sem jutunk semmire. Végül a záró mondat oldja fel a rejtélyt: „A *dólt* betűs szavak a nyelvújítás során keletkeztek.” S máris a téma közepében járunk: a nyelv, mint felfedezőút. Ezen a sétán segít most Nyiri Péter és tarisznyája, mint ahogy A Magyar Nyelv Múzeuma vezetőjeként a gyakorlatban is folyamatosan ezt teszi. A kötetbe gyűjtött, az utóbbi tíz év terméséből válogatott mintegy kéttucat cikk a nyelvművelésről, a nyelv és a nemzet kapcsolatáról, Kazinczy széphalmi örökségéről, az anyanyelvi ismeretterjesztésről szól. Van köztük komoly, van üdítő, van elgondolkodtató. S valamennyi mögött ott a magyarságtudat. A címlapfotó fasorral övezett sétány a széphalmi Kazinczy-emlékparkban, jelzi: jó úton járunk.

Nyiri Péter: Nyelvtarisznya. Esszék a magyar nyelvről. Kazinczy Ferenc Társaság, Sátoraljaújhely, 2018. 104 o. ISBN 978-615-5784-10-1

Mire jó a 75. születésnap? Egy tudós esetében természetesen arra, hogy az életmű legfontosabb darabjai új kiadásban, válogatott gyűjteményben tétessenek közzé. Ez történt Hoppál Mihály etnográfussal is. A folklór tárgyú tanulmányokat tartalmazó három kötet tematikai sokszínűsége imponáló. Csupán a fejezetcímeket említve: *Folklor – szöveg – elemzés; Jelek – szövegek – hagyomány; Jelentős folklórkutatók; A szimbólumkutatás történetéből; A hiedelmekről; Amerikás magyarok; Jelképek és a kulturális örökség; Kulturális örökség és etnopolitika; Mítoszelméletek; Történeti mítoszok*: több mint negyven közlemény. Az utolsót hadd részletezzem: *Mitikus szerkezetek a városi folklórban*. A kutatás tárgya a levélben, e-mailen terjedő ún. szerencselánc-levél: aki megkapta, küldje tovább és szerencse éri, mert akik nem ezt tették, azok vesztettek/meghaltak stb. A folklór jelenség tudományos elemzése után az olvasó fergeteges szerencselevelé-paródiával lazíthat. A szerző egyébként a sámánkutatással és az etnopszichológiával kapcsolatos írásaiból két további kötetet tervez, így fogalmat alkotunk életművének terjedelméről.

Hoppál Mihály: Folkloristica varietas. Válogatott tanulmányok I–III. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Európai Folklor Intézet, Budapest, 2018. 274+242+278 o. ISBN 978-963-416-148-6 Ö

A Tisza, a Bodrog és a Latorca által közrefogott földrajzi kistáj eredetileg 1260 km²-en terült el, ám a trianoni határhúzás ebből 460 km²-t Csehszlovákiának ítélte. A Felső-Bodrogekkel 30 település került a határainkon túlra, nekünk megmaradt 22 község és 800 km² alsó-bodrogekői táj. Róluk szól ez a kötet. Sok színes, nagyméretű, mai fotóval, ezeket Kútvölgyi Mihály fényképezte. De ugyanilyen szemléletesek a Néprajzi Múzeumból és a Sárospataki Rákóczi Múzeumból származó archív képek, kontrasztos összhangot teremtve múlt és jelen között. A szöveg (*Táj és ember a víz szorításában*) Viga Gyula munkája. Tudományosan pontos, tematikájában széleskörű: régészeti, természeti földrajzi, vízgazdálkodási, tájhasznosítási, árucserre-forgalmi, néprajzi, kulturális örökségi, sőt konyhaművészeti szempontokat ötvöz. Megadja a legfontosabb forrásokat, emellett gördülékeny, szinte olvastatja magát. Szép gesztus a Bodrogek feltárásáért, megismertetéséért sokat tett művészek és tudósok (Czinke Ferenc, Balassa Iván, Dankó Imre, Kántor Mihály, Nagy Géza, Tuba Zoltán) rövid portréinak közreadása. Ha lokálpatrióták és ide látogatók igényeit egyaránt kielégítő albumot szeretnék írni a Bodrogekről, éppen ilyennek írnám.

Kútvölgyi Mihály – Viga Gyula: Kincses Bodrogek. Pillangó Kiadó, Monor, 2015. 112 o. ISBN 978-615-80076-3-4

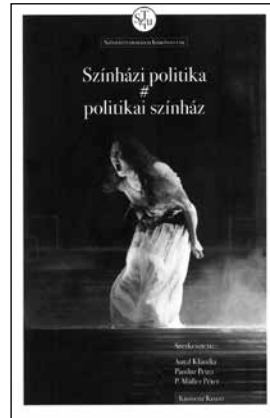
A Nyíregyházi Főiskolát 2016. január 1-jén emelték alkalmazott tudományok egyeteme rangra, ekkor vette föl az Egyetem elnevezést. A kötet kronológiai értelemben e momentummal zárul: tárgya a megelőző bő fél évszázad története. Kezdőpontja a két jogelőző intézmény, a Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum (később Főiskola, majd a Gödöllői Agrártudományi Egyetem kara) 1961. évi, illetve a Nyíregyházi Pedagógiai Főiskola (utóbb Bessenyei György Tanárképző Főiskola) 1962-es megalapítása. Az ezredfordulós integráció megvalósítása, de a későbbi egyetemi rang megalapozása is a kötetet szerkesztő Balogh Árpád nevéhez köthető, aki 1997-től volt a BGYTF főigazgatója, 2000-től 2007-ig pedig az egyesült Nyíregyházi Főiskola első rektora. A történeti fejezetek kiegészülnek a tudományos, művészeti és sporttevékenység bemutatásával, a szerzők külön tárgyalják a hazai és nemzetközi kapcsolatokat, valamint a hallgatói élet jellemzőit. Fontosak a személyek: tizenöt hosszabb-rövidebb ideig szolgáló intézményvezető portréja tűnik elő, főleg interjúk, a már elhunytak esetében cikkek formájában. Bár a kötet tartalmát fényképek is színesítik, a kivitelezés, a tipográfia lehetett volna igényesebb.

A Nyíregyházi Főiskola 55 éve. Szerkesztette: Balogh Árpád. Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 2017. 312 o. ISBN 978-615-5545-72-6

Azt tudjuk, hogy Hollywoodban a magyar származású Joe Eszterhas nevéhez köthető a forgatókönyvírók bérmunkásból alkotóművésszé emelkedése. Ő szabott először olyan árat a műveiert, amellyel egy csapásra a legjobban fizetett filmesek közé emelkedett. De mi a helyzet nálunk? A magyar film 20. századi fénykorát rendezők életműveihez kötjük, még ha voltak is állandó filmíró-társaik (mint pl. Makk Károlynak Bacsó Péter vagy Jancsó Miklósnak Hernádi Gyula). A forgatókönyvfejlesztés fogalmát azonban csak az utóbbi években ismertük meg Andy Vajna révén, aki igen sikeresre tette ezt, lásd az utóbbi évek nemzetközi fesztiváldíjait. Ebben a könyvben 18 forgatókönyvíró vall magáról, a filmes alkotói világról és az írás titkairól. Soroljuk föl őket: Bereményi Géza, Büss Gábor Olivér, Czető Bernát László, Divinyi Réka, Dobai Péter, Fábry Sándor, Fonyódi Tibor, Hegedűs Bálint, Kóródy Anikó, Lovas Balázs, Maruszki Balázs, Nógrádi Gábor, Schulze Éva, Szélesi Sándor, Szurdi Miklós, Tasnádi István, Vamos Miklós, Vészits Andrea. Vannak köztük régi etalonok és mai „királycsinálók”, de akadnak elsőre ismeretlennek tűnő nevek is. Itt az ideje, hogy megismerjük őket.

Magyar forgatókönyvírók I. Szerkesztette: Kollarik Tamás – Köbli Norbert. MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2017. 300 o. ISBN 978-615-5464-91-1

A színházművészet politikai meghatározottsága a legrégebbi idők óta nyilvánvaló. Fülep Lajos írta, hogy a művészet örökkévalóság-jellegű formáinak világában a világnézet az igazi történeti fogalom, és minden olyan vállalkozás meddő, amely az egyéniségek, temperamentumok különféleségéből akarja értelmezni a művészetek alakulását. Hauser Arnold úgy vélte, hogy a művészetben az irányzatosság nemcsak azért jogos és szükségszerű, mert a művészi alkotómunka elválaszthatatlanul összefonódik a társadalmi gyakorlattal, hanem azért is, mert a művészet mindig rá akar beszélni valamire, tehát nem érheti be a pusztá ábrázolással. Nem meglepő tehát, hogy a 2018 áprilisában megrendezett pécsi színháztudományi konferencián az elhangzott mintegy negyven előadás középpontjában a kötet címét adó témakör állt. A most közzétett közel húsz tanulmány ezekből válogat, négy tematikus blokkban: *Színházak és alkotók a politikán innen és túl; Magyar elnyomó rezsimék színházpolitikája; A színházi nevelés politikussága; Katona József drámái és a politika.* Az olvasó retrospektív megközelítésekkel és kurrens problémafelvetésekkel egyaránt találkozhat. Mindkettő tanulságos.

Színházi politika # politikai színház. Szerkesztette: Antal Klaudia – Pandura Petra – P. Müller Péter. Kronosz Kiadó, Pécs, 2018. 306 o. ISBN 978-963-467-034-6

